

Programové vyhlásenie Predsedníctva Slovenskej akadémie vied na obdobie 2025 – 2029

Slovenská akadémia vied (SAV) ako vedúca vedecká inštitúcia Slovenskej republiky si uvedomuje spoluzodpovednosť pri riešení narastajúcich zložitých globálnych problémov.

Svet vrátane Slovenska čelí obdobiu neustálych zmien a výziev, ktoré významne ovplyvňujú spoločnosť. Vojnové konflikty a ich ekonomické a spoločenské dôsledky, dynamický rozvoj umelej inteligencie, hlbšie pochopenie vzťahov medzi ľudskou spoločnosťou a prírodou, ako aj šírenie neoverených informácií a dezinformácií, ktoré oslabujú dôveru verejnosti vo vedecké poznanie – to všetko sú výzvy, ktoré ešte donedávna stáli mimo hlavného záujmu spoločnosti, no dnes sú čoraz naliehavejšie.

Snahou SAV je prispievať k lepšiemu porozumeniu aktuálnych problémov, poskytovať odborné a faktami podložené riešenia a napomáhať spoločnosti orientovať sa v zložitých procesoch dnešného sveta, predovšetkým prostredníctvom kvalitného vedeckého výskumu, výchovy vedeckých pracovníkov, formovania politiky štátu a aktívneho šírenia vedeckých poznatkov smerom k širokej verejnosti.

Predsedníctvo SAV (ďalej P SAV) sa vo funkčnom období 2025 – 2029 zameria na kľúčové oblasti, ktorých rozvoj prispeje k zlepšeniu podmienok výskumu, zvýšeniu kvality vedeckých výstupov a posilneniu postavenia akadémie v národnom aj medzinárodnom kontexte.

1. Kvalitná veda

Hlavným cieľom SAV je zabezpečovať a neustále zlepšovať podmienky pre kvalitnú vedu na svetovej úrovni. P SAV bude podporovať základný a aplikovaný výskum v širokom spektre vedných oborov, ktorý posúva hranice poznania a je prepojený na spoločenský prínos. Nevyhnutným predpokladom vysokej kvality vedeckých výstupov akadémie a posilnenia jej postavenia v medzinárodnom kontexte je zapájanie sa do interdisciplinárnych projektov a medzinárodných spoluprác a konzorcií. P SAV bude prioritne podporovať účasť tímov SAV v európskych projektoch. Plánovanými opatreniami pre skvalitňovanie vedeckých výstupov SAV sú:

- aktualizovanie princípov a kritérií hodnotenia vedy a vedeckých výstupov s využitím peer-review a zodpovedným použitím kvantitatívnych ukazovateľov, zadefinovanie kritérií pre špičkové vedecké výstupy;
- revitalizácia Stratégie SAV;
- vytvorenie oddelenia projektovej podpory SAV so zameraním na podporu žiadateľov o ERC, MSCA a podobné prestížne medzinárodné projekty;
- identifikácia nosných, prierezových tém akadémie v diskusii naprieč oddeleniami SAV;
- podpora princípov otvorenej vedy ako súčasť výskumných praktík a publikačných aktivít v súlade s prijatými smernicami SAV a v spolupráci s ústrednou knižnicou SAV;
- pokračovanie integrácie organizácií SAV do väčších a efektívnejších organizovaných centier;
- vytváranie podmienok pre vznik interdisciplinárnych výskumných tímov pôsobiacich naprieč organizáciami a oddeleniami SAV s cieľom zabezpečenia komplexného riešenia dôležitých vedeckých tém;

- podpora účasti tímov SAV v medzinárodných konzorciách Európskych partnerstiev, ESFRI a v iných európskych infraštruktúrach;
- vytvorenie Stratégie medzinárodnej spolupráce SAV a optimalizácia podpory výskumných a mobilityných programov financovaných SAV.

2. Ľudské zdroje a efektívny systém riadenia

Jednou z vážnych systémových výziev, ktorým SAV čelí, sú problémy v oblasti ľudských zdrojov. Nedostatok potenciálnych líderských osobností, nízky záujem a motivácia mladých talentov o prácu v SAV a vo vede a odchod kvalifikovaných pracovníkov do zahraničia ohrozujú kontinuitu vedeckej činnosti a inovačného potenciálu akadémie. Na riešenie tejto problematiky Predsedníctvo SAV navrhuje realizovať tieto opatrenia:

- rozvoj ľudských zdrojov – vytvorenie aparátu na podporu agendy ľudských zdrojov na Úrade SAV;
- výchova a vzdelávanie aktuálnych a potenciálnych lídrov formou systému školení (spolupráca s Mladými vedcami SAV, riaditeľmi, lídrami excelentných tímov);
- podpora celoživotného vzdelávania vedeckých pracovníkov;
- zlepšenie kvality pracovného prostredia – rekonštrukcia budov a priestorov SAV a areálu SAV, výstavba nových budov, modernizácia výskumnej infraštruktúry;
- zefektívnenie činnosti Úradu SAV a „obslužných činností“ pre inštitúcie SAV – reorganizácia Úradu SAV;
- racionalizácia štruktúry Centra spoločných činností SAV, v. v. i.;
- zefektívnenie spracovávanía a bezpečnosti dát na Úrade SAV a inštitúciách SAV (tzv. Data management);
- v oblasti sociálnych otázok v spolupráci s Odborovým zväzom SAV podpora nediskriminácie, rovnosti príležitostí a diverzity implementovaním princípov HRS4R, Plánu rodovej rovnosti SAV a ďalších európskych alebo interných politík;
- spolupráca so strednými školami a univerzitami so zámerom posilňovať a prehĺbovať záujem mladých o vedu, výskum a prácu na SAV.

3. Podpora doktorandov a mladých vedcov

Doktorandské štúdium a výchova vedeckých kapacít sú predpokladom zachovania kontinuity vedeckého výskumu a fungovania vedeckých organizácií SAV. V aktuálnej situácii masívneho odlivu mladých vedeckých pracovníkov do zahraničia si P SAV uvedomuje dôležitosť vytvárania príležitostí a atraktívnejšieho prostredia pre túto cieľovú skupinu, a preto bude kontinuálne podporovať:

- pokračovanie/vytváranie motivačných a podporných nástrojov pre doktorandov a postdoktorandov ;
- posilnenie internacionalizácie doktorandského štúdia a výskumných tímov SAV, podpora spolupráce s domácimi i zahraničnými vysokými školami v oblasti vzdelávania;
- ďalší rozvoj Doktorandskej školy SAV ;
- zjednodušenie systému garantovania štúdia v SAV.

4. Veda ako štátotvorný prvok

Slovenská akadémia vied vzhľadom na rozsah svojej vedecko-výskumnej činnosti a široké spektrum odborných kapacít zohráva v Slovenskej republike kľúčovú úlohu aj ako významný partner pri formovaní vedných a verejných politík, ako aj strategických rozhodnutí štátu. S cieľom efektívnejšie využiť vedecký potenciál SAV a zvýšiť jej spoločenský dosah pri tvorbe politík sa budeme usilovať o realizáciu nasledujúcich opatrení:

- zavedenie efektívnej komunikácie a systematickej spolupráce s orgánmi verejnej moci, najmä s Úradom vlády SR a ministerstvami SR, ako aj s Výborom NR SR pre vzdelávanie, vedu, mládež a šport;
- nastavenie formálnej komunikačnej platformy s Kanceláriou prezidenta SR;
- vykonávanie odborných expertíz a analýz pre potreby štátnych a vládnych inštitúcií v rámci prípravy legislatívnych návrhov, stratégií, verejných politík a podobne;
- pokračujúca aktívna spolupráca so štátnymi agentúrami pri príprave vedeckých politík SR;
- zabezpečenie služieb pre štát, najmä v oblastiach ochrany strategickú infraštruktúry, obrany a krízového manažmentu štátu, starostlivosti o zbierkové fondy celonárodného významu, starostlivosti o kultúrne dedičstvo a súčasné hodnoty, vrátane poskytovania výskumnej infraštruktúry SAV;
- príprava dokumentu „*Slovensko 2040 - Vízia a stratégia rozvoja Slovenska do roku 2040*“ pod gesciou SAV;
- zabezpečenie finančných prostriedkov pre prevádzku a rozvoj výskumnej infraštruktúry s dlhodobou víziou, ako sú napr. superpočítače.
- aktívna činnosť v európskych akademických asociáciách poskytujúcich vedecké poradenstvo Európskej komisii a Európskemu parlamentu
- podpora rozvoja inovatívnej spoločnosti založenej na modeli trojitého helixu (spolupráca medzi akadémiou, podnikateľskou sférou a vládou).

5. Slobodný, bezpečný a etický výskum

Rešpektovanie princípov bezpečnosti je nevyhnutnou podmienkou slobodného výkonu vedeckého bádania, výskumu a publikovania. P SAV sa bude usilovať prepojiť princípy bezpečnosti vedeckého výskumu so zachovaním slobody vedeckého bádania. P SAV bude naďalej systematicky presadzovať a chrániť akademické slobody ako neoddeliteľnú súčasť demokratickej spoločnosti a garantovať vedeckým pracovníkom právo na nezávislosť v rámci ich výskumnej činnosti. Kľúčovým momentom pre zabezpečenie dôveryhodnosti, integrity a spoločenskej zodpovednosti výskumu je aj dodržiavanie etických princípov. Predsedníctvo SAV bude dbať na dodržiavanie princípov vedeckej integrity a na splnenie uvedených cieľov plánuje tieto kroky a opatrenia:

- zosúladienie *Etického kódexu Slovenskej akadémie vied* s medzinárodnými a národnými etickými štandardmi (s Európskym kódexom vedeckej integrity a Kódexom vedeckej integrity a etiky na Slovensku);

- podpora opatrení na ochranu údajov, kybernetickú bezpečnosť, odolnosť kritickej infraštruktúry a riadenie rizík medzinárodnej spolupráce so zameraním na bezpečnosť výskumu v Európskom výskumnom priestore;
- aktualizácia a implementácia Akčného plánu Stratégie bezpečného výskumu v SAV, vnútorných predpisov a školení pre organizácie;
- aktívne zapájanie SAV do medzinárodných aktivít a diskusií v oblasti ochrany akademických slobôd a ľudských práv ;
- vytvorenie informačnej platformy pre usmernenia v oblasti zásad akademických slobôd a ľudských práv.

6. Zviditeľnenie SAV a zefektívnenie verejnej prezentácie vedy

Zviditeľňovanie SAV v spoločnosti, popularizácia a propagácia vedy a sú ďalšími kľúčovými úlohami P SAV. Tieto aktivity významne prispievajú k napĺňaniu strategických cieľov dôležitých nielen pre rozvoj samotnej inštitúcie a spoločnosti, ale aj pre podporu a rozvoj vedy ako takej. Transparentná a jasná komunikácia vedeckých výsledkov zároveň znižuje šírenie dezinformácií, posilňuje dôveru verejnosti vo vedu a podporuje kritické myslenie a informované rozhodnutia v spoločnosti. Vo svojom funkčnom období sa P SAV zameria na:

- systematické posilňovanie mediálnej prítomnosti akadémie prostredníctvom moderných komunikačných kanálov, vrátane sociálnych médií, podcastov a multimediálneho obsahu a tlačových správ;
- udržanie a posilňovanie dôveryhodnosti SAV (aj prostredníctvom otvorenej komunikácie s verejnosťou);
- podporu inštitucionálnej identity a značky SAV tak, aby sa stala prirodzeným symbolom kvality a dôveryhodnosti vo vede aj v spoločnosti;
- rozvoj internej komunikácie smerom k zamestnancom jednotlivých organizácií SAV s cieľom posilniť ich spolupatričnosť s akadémiou;
- nastavenie systémovej spolupráce s „koordinátormi popularizácie vedy“ jednotlivých organizácií SAV;
- aktívny boj proti nepodloženým informáciám a dezinformáciám hlavne formou odborných stanovísk a verejných diskusií;
- intenzívnu podporu programu Otvorená akadémia ako aktívneho nástroja pre rozširovanie odborných poznatkov, hľadanie a odborné vysvetľovanie aktuálnych otázok rezonujúcich v spoločnosti.

Bratislava 28. augusta 2025

Mgr. Martin Venhart, DrSc., v. r.
predseda SAV